

Т.В. Усюк, к.е.н., ст. викладач
Житомирський національний агроекологічний університет

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ НОВАЦІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Важливою умовою розвитку сільського підприємництва є можливість управлінської системи підприємницького формування швидко адаптуватися до інституційних новацій національного та міжнародного характеру, модернізованих “правил гри” на ринку, навіювання соціально-культурних напрямів у відродженні сільської місцевості. Пристосування до таких змін інституційного середовища є не лише умовою ефективного функціонування підприємницьких формувань, але й виправданою необхідністю, яка полягає у можливості уникнення потрапляння суб'єкта підприємницької діяльності до інституційної “пастки”.

На основі узагальнення досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, встановлено, що у широкому розумінні інституційна новація є явищем досить

складним і передбачає неперервний процес перебудови існуючої інституційної системи. Іншим трактуванням такого явища є розуміння змін як неповторної трансформації існуючого інституційного середовища, зокрема тих інституцій, які формують законодавчо-нормативну правоздатність виконання основних операцій суб'єктами підприємницької діяльності у сільській місцевості. При цьому встановлено, що формування змін інституційного середовища здійснення підприємницької діяльності у сільській місцевості, в першу чергу, відбувається на рівні таких інститутів, як: власність, ціноутворення, соціальний капітал, конкуренція тощо.

Теоретичне осмислення передумов реалізації підприємницької ініціативи у сільській місцевості, проблем продовольчого забезпечення, стрімкого поширення агрохолдингових структур й утворення нових форм взаємодії в аграрному секторі економіки дозволило стверджувати, що процес впровадження змін щодо розвитку сільського підприємництва в умовах формування інституційного середовища повинен відбуватися одночасно на 4-х взаємопов'язаних рівнях, що сприятиме досягненню синергетичного ефекту адаптації до нововведень на рівні виконавця (рис.).

Впровадження інституційних змін здійснюється безпосередньо такими суб'єктами інституційної структури, як:

- інститути державного впливу (реформатори): органи державної влади, фонди підтримки підприємництва та ін.
- регіональні інститути (провайдери): обласні та районні державні адміністрації;
- сільські підприємницькі формування: безпосередні виконавці перетворень; вимоги щодо впровадження інституційних новацій доводяться у вигляді інформації про необхідність здійснення перебудови. За умови імплементації міжнародних стандартів, норм та правил українським законодавством, як основи регулювання підприємництва, запропонована структура повинна включати в себе і 4-й рівень – інститути міжнародного впливу.

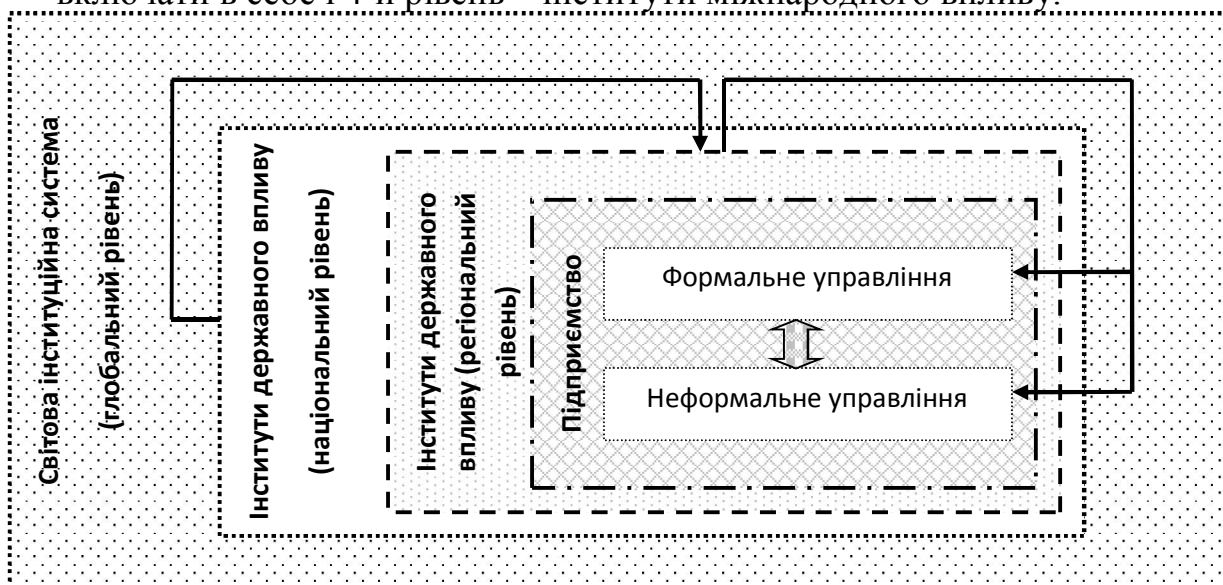

Рис. Рівні впровадження інституційних змін

Джерело: власні дослідження.

Процес впровадження інституційних змін у розвиток сільського підприємництва можливий за двома напрямками:

- 1) адаптація до інноваційних інституцій – формальне управління;
- 2) перебудова поведінкових аспектів підприємця або нівелювання необхідності пристосування до змін – неформальне управління.

За умов переважання другого напрямку у розвитку підприємницьких формувань має місце явище “інституційного розриву”, або невідповідності формальних інституцій неформальним у їх безпосередній взаємодії. У свою чергу виникнення такої ситуації зумовлює появу інституційних бар’єрів або перешкод (інституційних “пасток”) у розвитку сільського підприємництва та зниження ефективності діяльності формувань, зокрема (табл.).

Таблиця

Інституційні “пастки” у розвитку сільського підприємництва

Види	Характеристика
Корупційні дії з боку представників інститутів державного впливу	Поширення хабарництва як результат нівелювання формальних інституцій в отриманні інформації та дозвільної документації сільськими підприємцями.
Суперечності в законодавчих інституціях	Абсолютне заперечення одним законодавчим актом іншого і як наслідок поширення невизначеності у юридичній силі імплементації інституційних новацій у діяльність підприємницьких формувань.
Обмежена монетизація економіки	“Заборгованість” щодо виконання умов співпраці – тіньове привласнення предмету договору.
Недосконала судова система	Відмова від сплати податків; фінансова заборгованість перед працівниками та партнерами; прояви опортуністичної поведінки.
Стагнація	Песимістичні очікування результатів інституційних змін; незадоволеність середовищем здійснення підприємництва.

Джерело: власні дослідження.

На рівні держави відбувається формування інституційного середовища та безпосередній процес впровадження змін. Першочергового значення при цьому набуває введення нових підходів до регулювання процесів виробництва та збуту у господарській діяльності суб’єктів сільського підприємництва, зокрема за такими напрямками, як: реформування законодавчої бази; часткове регулювання цінової політики; забезпечення економічної свободи підприємців та ін. У контексті розвитку сільського підприємництва важливим є визначення типів змін та характеру інституцій з метою конкретизації часових проміжків на здійснення перебудови формальних і неформальних елементів інституційної системи у межах кожного окремого суб’єкта підприємництва.

Обґрунтування терміновості проведення інституційних змін дозволило визначити часові рамки їх впровадження до господарської діяльності. Зокрема, за ознакою характеру зміни пропонується поділяти на такі, як:

- заплановані – передбачувана та поступова адаптація сільських підприємницьких формувань до змін: трансформація аграрного сектора економіки відповідно до вимог ЄС;
- вимушені, являють собою структурну перебудову відповідно до сучасних умов господарювання: мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення;

- системні – передбачають можливості розширення видів підприємницької діяльності або введення обмежень на їх здійснення: земельна, податкова та законодавча реформа.

На рівні підприємницьких формувань імплементація інституційних змін на початковому етапі зумовлює значні трансакційні витрати, які пов'язані з адаптацією управлінської системи підприємства до вимог модернізованих інституцій у регулюванні діяльності та обмеженістю інформації щодо їх впровадження. Здебільшого такі зміни виникають на рівні похідних інститутів держави та ринку, відповідно до яких підприємець самостійно обирає такі напрями управління підприємством, які дозволять мінімізувати обсяги зазначених витрат з метою максимального досягнення прибутку. Відтак, імплементація інституційних новацій у діяльність сільських підприємницьких формувань повинна здійснюватися відповідно до розробленого алгоритму, яким передбачено отримання повноцінної інформації на кожному етапі проведення інституційної перебудови. Процес легімітації інституційних змін у діяльності суб'єктів сільського підприємництва повинен відбуватися відповідно до запропонованих підходів, які зорієнтовані на прискорене їх впровадження.

Застосування у процесі аналітичного дослідження методологічних підходів теорії інституціоналізму дає змогу стверджувати, що ефективність розвитку сільського підприємництва знаходиться у нерозривному зв'язку з можливістю управлінської системи підприємств вчасно реагувати та впроваджувати зміни інституційного характеру. З огляду на це, сформовано алгоритм процесу імплементації інституційних змін у діяльність суб'єктів сільського підприємництва, яким визначено п'ять послідовних етапів: 1) отримання інформації про зміну формальних інституцій; 2) формування цінової політики на ресурси та продукцію; 3) специфікація прав власності; 4) зміна пріоритетів у виборі інституцій щодо управління підприємницьким формуванням (адаптація системи управління або її неузгодженість у відношенні до змін); 5) оптимізація рівня трансакційних витрат.

Список використаних джерел: 1. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. – пер. з англ. І. Дзюби. – К. : Основи, 2000. – 198 с. 2. Оприсюк М. Європейський досвід діяльності інституцій розвитку підприємництва та можливості його впровадження в Україні / М. Оприсюк // Галицький економічний вісник. – 2011. - № 1(30). – С. 5–10. 3. Радева М. М. Моделювання оцінювання рівня інституційного розвитку корпорацій / М. М. Радева // Науч. вестник ДГМА. – 2011. – № 2(8Е). – С. 291–297. 4. Саблук П. Т. Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері: доп. на 13-х річних зборах Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників, 20-21 червня 2011 р. / П. Т. Саблук. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2011. – 64 с. 5. Скидан О.В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія / О. В. Скидан. – Житомир : Полісся, 2010. – 308 с.